УДК 343.131.5
DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-299-305

Анатолій ЧЕРНЕНКО©
кандидат юридичних наук, доцент

Анатолій ШИЯН©
викладач

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На підставі виконаного дослідження авторами зроблено висновки, що:

– ліквідація у кримінальному процесуальному законодавстві інституту захисників з числа інших фахівців у галузі права, а це відсутність конкуренції серед захисників, призводить до удорожчання їх послуг, ускладнення доступу до правової допомоги і до загрози існування захисту взагалі;

– необхідний спеціальний закон, який визначить захисників з числа інших фахівців у галузі права, після їх реєстрації у відповідному реєстрі;

– адміністратор такого реєстру (Міністерство юстиції України) повинен мати право припинити реєстрацію захисника.

Ключові слова: *захист; захисник; адвокат; інший фахівець у галузі права; реєстр захисників з числа інших фахівців у галузі права.*

Постановка проблеми. Кримінальна процесуальна діяльність є явищем доволі складним. Його складність багатогранна. До однієї з таких граней належать складності у частині захисту. Полягає вона у тому, що вся кримінальна процесуальна діяльність по суті спрямована на захист. Але суть захисту кожна зі сторін кримінального провадження розуміє по-своєму. Причому сторона обвинувачення та сторона захисту, хоч і є сторони із різними інтересами у кримінальному провадженні, обидві суттю своєї діяльності вважають саме захист. На перший погляд, така ситуація є доволі дивною, бо як сторона обвинувачення може здійснювати захист? Дійсно, таке питання звучить зовсім не логічно. Захист може здійснювати лише сторона захисту, а сторона обвинувачення до захисту жодного стосунку не має, бо вона навпаки здійснює обвинувачення. Але чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) серед завдань кримінального провадження називає: «… захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження…» (стаття 2 КПК) [1]. Причому ці завдання, на нашу думку, ставляться саме до сторони обвинувачення, а не до сторони захисту. Ось і виходить, що сторона обвинувачення здійснює захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень саме через обвинувачення певної особи чи осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, чим зашкодили особі, суспільству та державі, які й перебувають під захистом представників сторони обвинувачення. Інакше кажучи, сторона обвинувачення у кримінальному провадженні здійснює захист через обвинувачення. Погодьтесь, виглядає не зовсім досконало чи, навіть, не логічно. Раз так, тоді виникає питання, або

© А. Черненко, 2022
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-0923-2663
ap_1956@ukr.net
© А. Шиян, 2022
k_kpd@dduvs.in.ua

завдання кримінального провадження виписані не досконало, або у кримінальному провадженні є два види захисту. Якщо точніше, у спеціальному дослідженні, ми (Черненко А. П.) зробили висновок: «Захист у кримінальному провадженні, на нашу думку, треба розглядати у трьох його значеннях:

– захист як кримінальна процесуальна функція (основний напрям кримінальної процесуальної діяльності підозрюваного, обвинуваченого (підсудного) тощо – функція захисту);

– захист як вид правоохоронної діяльності, що певним чином реалізовується під час кримінального провадження (захист прав і законних інтересів всіх учасників, які потребують його; захист персональних даних, інформації; забезпечення безпеки тощо);

– надання правової допомоги адвокатом свідку, потерпілому та іншим, яку інколи (не зовсім вдало) іменують захистом.

Поняття «правова допомога» є поняттям ширшим за змістом, ніж поняття «захист» [2, с. 120].

Певна річ, така наша думка не єдина щодо цього питання та й не претендує на істину в останній інстанції.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До проблем захисту під час кримінального провадження зверталося доволі багато вчених. Наукові дослідження щодо захисту тривають понад століття. Питання захисту під час кримінального провадження висвітлювалися такими ученими і практиками: В. Андріївським, В. Бедь, Т. Варфоломєєвою, І. Гловацьким, Я. Зейканом, В. Леоненком, М. Михеєнком, О. Михайленком, В. Попелюшком, В. Титаренком, П. Хотенцем, Г. Чангулі, О. Шило, О. Яновською, В. Резником та багатьма іншими.

Треба констатувати, що цей вид кримінальної процесуальної діяльності був предметом багатьох наукових досліджень і результати таких досліджень були втілені у національне законодавство та в практику його застосування, що й дає підстави оцінювати його як демократичне. Але наукові дослідження щодо його удосконалення не втрачають своєї актуальності й сьогодні, бо шлях до його удосконалення є безкінечним.

Метою статті є висвітлення проблем, пов'язаних із здійсненням захисту у кримінальному провадженні та висловленням можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Продовжуючи зосередження своєї уваги на питанні поняття «захист у кримінальному провадженні», треба констатувати, що це питання продовжує бути дискусійним тривалий час. Саме на це й вказує Н. Бакаянова. За її ствердженням, поняття «захист» і «охорона», «правозахисна функція» чи «правоохоронна функція», «правозахисна діяльність» чи «правоохоронна діяльність» є настільки спірними, складними, багатогранними, що стосовно них навряд чи найближчим часом буде знайдено єдине розуміння. Розмежування цих понять є досить часто логічно непослідовним навіть у межах тих чи інших підходів, суперечливим, умовним, що не сприяє формуванню єдиної юридичної термінології, яка була б покладена в основу законодавства. Зважаючи на те, що з цими поняттями пов'язані й інші похідні від них правові поняття, такий стан наукової думки фактично унеможливлює ґрунтовну дискусію щодо прояву тих чи інших понять у конкретних правових явищах [3, с. 108].

Погоджуючись із сучасним станом цього поняття, В. Попелюшко все ж констатує, що «… це одні з основних процесуальних категорій, і від правильного їх трактування, а отже, й застосування, значною мірою залежить ефективність здійснення захисту при провадженні кримінальних справ, ефективність здійснення кримінального судочинства в цілому, рівень та стан дотримання прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному процесі» [4, с. 68].

Ми повною мірою погоджуємося з таким твердженням і виступаємо за чітке визначення поняття «захист» та відмежування його від інших, схожих понять. Саме таку думку можна простежити у визначенні поняття «захист» зроблену В. М. Тертишником, який захист визначає як систему дій, спрямованих на спростування обвинувачення, виявлення сумнівів щодо обґрунтованості обвинувачення, даних, які вказують на невинність обвинуваченого або на пом'якшуючі його відповідальність обставини [5, с. 12].

Визначення, наведене В. Тертишником, підкупає своєю лаконічністю та простотою, але все ж має певні прогалини щодо відсутності суб'єктів, які здійснюють таку діяльність тощо.

Т. Волошанівська саме й звернула увагу на такі моменти та стверджує, що захист треба розуміти у вузькому та широкому значені. На її думку, захист у вузькому значенні

– це певний вид кримінально-процесуальної діяльності суб'єктів зі сторони захисту, спрямований на спростування кримінального переслідування, виявлення обставин, що спростовують підозру, виправдовують обвинуваченого (підсудного), виключають або пом'якшують його відповідальність, пом'якшують покарання, на охорону особистих та майнових прав, на сприяння застосуванню інституту реабілітації, недопущення порушень та необґрунтованих обмежень прав і свобод особи під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів суб'єктів захисту.

У широкому значенні захист – це діяльність, що протидіє неправомірним діям щодо будь-якого учасника провадження і на всіх його етапах. В такому аспекті категорію «захист» необхідно розглядати як мету всієї кримінально-процесуальної діяльності, яка відповідно до ст. 2 КПК України полягає зокрема й у захисті прав, свобод та законних інтересів всіх учасників кримінального провадження [6, с. 23–24].

Як бачимо, навіть питання поняття захисту попри численні намагання однозначно вирішити його, все ж залишається дискусійним. Водночас треба зосередити увагу на проблемах визначення захисника, на якого покладається професійний чи кваліфікований захист осіб, які переслідуються у кримінальному провадженні. Це питання також є дискусійним.

Дехто з авторів, оцінюючи чинний КПК, вважають, що «… допускаючи до участі у провадженні як захисника особу, яка не є адвокатом, підозрюваного, обвинуваченого та підсудного, тим самим, позбавляють права вимагати, щоб його захищав саме професійний адвокат. Іншими словами, якщо участь у справі бере «непрофесійний захисник», до того ж не пов'язаний нормами адвокатської етики і без належних гарантій конфіденційності, підзахисний, тим не менш, не може посилатися на те, що його право на захист порушено. Саме тому положення КПК України щодо обов'язковості участі у судочинстві лише професійного захисника – все ж таки позитивний крок на шляху реформування кримінального судочинства. Залучення до кримінального провадження лише професійних захисників сприяє як стороні захисту, так і обвинувачення, адже складання кваліфікаційного іспиту якраз і передбачає оволодіння адвокатом відповідними навичками та знаннями, що є гарантією професійності кандидатів на внесення Реєстру. Тож слідчий, прокурор розраховує на фаховий «процесуальний діалог», а підозрюваний, обвинувачений, зі свого боку, має всі підстави сподіватися на професійний захист його прав та ефективне використання наданих законодавцем повноважень. Нововведенням є й обов'язкова участь захисника в кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. Тут участь захисника забезпечують із моменту набуття особою статусу підозрюваного, після подання заяви про кримінальне правопорушення або залучення у провадження як потерпілого. Демократичним є й положення нового Кодексу, які покладають на слідчого, прокурора, слідчого суддю та суд обов'язок надати затриманому чи особі, яку тримають під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть його запросити, а також використовувати засоби зв'язку для запрошення захисника (ч. 1 ст. 48 КПК України)» [7, с. 79].

Щодо оцінок чинного КПК, то дійсно сьогодні ступінь демократії в будь-якій країні оцінюється наявністю захисту та його можливостями, як правозахисної інституції в юридичних процесах. Насамперед така оцінка залежить від наявності та можливостей захисту в кримінальному провадженні. Характеризуючи історичні форми кримінального процесу, вчені (Л. Лобойко та інші) звертають увагу на рівень забезпечення підозрюваного (головного представника сторони захисту) можливістю використання засобів захисту своїх інтересів на всіх стадіях кримінального провадження [8, с. 9–12]. І дійсно, чинний КПК значно розширив можливості сторони захисту, особливо на стадії досудового розслідування, але порівняно з Кримінально-процесуальним кодексом України, ухваленим у 1960 році (далі – КПК 1960 року) дещо обмежив можливості вибору захисника. Тож відповідно до ч. 2 ст. 44 КПК 1960 року: «Як захисники допускаються особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. У випадках і в порядку, передбачених цим Кодексом, як захисники допускаються близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники» [9].

Отже, цитована стаття КПК 1960 року передбачає можливість вибрати захисника з трьох категорій осіб:

– особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні;

– інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

– близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники (у випадках і в порядку, передбачених КПК 1960 року). Натомість чинний КПК суттєво обмежує можливість переслідуваній у кримінальному порядку особі обрати захисника на власний розсуд. Цій особі надається по суті право обрати собі захисника виключно з однієї категорії осіб – адвокатів. Відповідно до ч. 2 ст. 45 КПК : «Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю» [1].

Тут треба зазначити, що відповідно до ч. 2 п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 р. № 8 «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» норми КПК 1960 року були змінені. Цією постановою вже тоді по суті була виключена можливість участі у кримінальному провадженні як захисника іншого фахівця у галузі права через відсутність спеціального закону, яким їм надано право брати участь у кримінальному судочинстві як захисник. У названій постанові зазначалося: «При вирішенні питання про наявність у фахівців у галузі права повноважень на здійснення захисту в кримінальній справі належить також з'ясовувати, яким саме законом їм надано право брати участь у кримінальному судочинстві як захисникам. Визнати правильною практику тих судів, які за відсутності спеціального закону не допускають таких фахівців до здійснення захисту в кримінальних справах» [10]. Інакше кажучи, цим рішенням Пленуму Верховного Суду України інші фахівці у галузі права були позбавлені права бути захисниками у кримінальному провадженні. Цей крок, на нашу думку, треба оцінювати негативно, при цьому треба пояснити, чому він був зроблений у напрямі від демократії. На нашу думку, передусім це було на користь адвокатської спільноти, тому можна думати про певний лобізм з їх боку. Крім того, практика участі у судових засіданнях інших фахівців у галузі права як захисників у окремих випадках була негативною. Окремі представники інших фахівців у галузі права у судовому засіданні інколи вели себе невиховано, допускали порушення порядку у судовому засіданні, зривали судові засідання, були випадки некомпетентності, не знання законодавства тощо. Такі факти у сукупності з лобізмом адвокатського корпусу й призвели до такого рішення. По суті цей інститут (інших фахівців у галузі права) було ліквідовано та запроваджено адвокатську монополію, яка зберіглася й у чинному КПК до сьогодні. Одразу зазначимо, ми негативно ставимося до такої монополії, бо відсутність конкуренції серед захисників це шлях до удорожчання послуг захисника і, як наслідок, ускладнення доступу до правової допомоги, що ставить під сумнів саме існування захисту у кримінальному провадженні. Дехто скаже, що для цього є порядок призначення безкоштовного захисника за рахунок державного бюджету. На нашу думку, це не зовсім правильно з економічного погляду, бо держава у такому випадку руйнує себе. Спочатку злочинець завдає державі збитки, а потім держава за власним бажанням ще й допомагає злочинцю завдати власній економіці ще більших збитків. Особливо це виглядає не по-державницьки та й не логічно, коли представники країни агресора вчиняли злочини, спрямовані на знищення української держави, а потім ще й за рахунок цієї держави захищатимуться. Щодо захисту представників країни агресора, вважаємо доцільним прийняття окремого закону. Звісно, захисник за рахунок державного бюджету повинен бути, бо інакше не буде захисту, змагальності, демократії тощо, але такі випадки повинні бути лише у виняткових випадках, а не як правило через удорожчання послуг захисника. Для нормальної роботи захисників з числа інших фахівців у галузі права, на нашу думку, треба прийняти спеціальний закон, який визначить коло цих осіб. Для участі у кримінальному провадженні як захисники, на нашу думку, можуть бути випускники юридичних вищих навчальних закладів, що отримали вищу юридичну освіту за кримінально-правовою спеціалізацією. Крім того, такий фахівець повинен пройти обов'язкову реєстрацію у відповідному реєстрі захисників з числа інших фахівців у галузі права. Можливо, після відповідної реєстрації відомості про іншого фахівця у галузі права, який має право на здійснення захисту у кримінальному провадженні, можуть показуватися у мобільному додатку «ДІЯ». Адміністратором цього реєстру, на нашу

думку, може бути Міністерство юстиції України, яке й матиме право робити попередження такому фахівцеві, а за грубі чи систематичні порушення або очевидну некомпетентність припинити таку реєстрацію цього фахівця з відповідними змінами у мобільному додатку «ДІЯ». Органи досудового розслідування чи суд за спеціальним законом можуть направляти до Міністерства юстиції України (його територіальних органів – управлінь) свої зауваження на поведінку захисника з числа фахівців у галузі права. На відповідному реагуванні щодо захисників наполягає й О. Кучинська. На її думку, закріплений ч. 2 ст. 20 КПК України обов'язок слідчого, прокурора, слідчого судді, суду забезпечити підозрюваному, обвинуваченому право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника передбачає не тільки вжиття ними заходів щодо реалізації вільного вибору захисника та відмову від нього або його зміну, організації побачення з ним до першого допиту, призначення захисника за рахунок держави у передбачених законом випадках, а й обов'язок відповідного реагування на факти, які відверто вказують на некомпетентність та неефективність захисту. За наявності таких фактів, якщо вони знаходять своє відображення у процесуальних документах, відсутність адекватної реакції з боку посадових осіб органів досудового слідства, дізнання, прокуратури або суду на них є порушенням підпункту «с» п. 3 ст. 6 Конвенції. Тому вживати заходів щодо припинення порушення права обвинуваченого на ефективний захист зазначені посадові особи повинні як за клопотанням обвинуваченого (наприклад, про заміну захисника у зв'язку з його некомпетентністю), так і з власної ініціативи [11]. Ми цілком підтримуємо таку думку. У будь-якій діяльності повинен бути певний порядок, а підтримувати його можна звісно через відповідне реагування. Такого реагування не вистачає, коли спостерігаєш, явне зловживання правом захисником у кримінальному провадженні чи інших негативних випадках.

У разі прийняття спеціального закону тощо інших фахівців у галузі права у адвоката буде конкурент, а у особи, яка потребує правової допомоги вибір та здешевлення послуг, а отже, й більш легший доступ до послуг захисника. Знаємо багатьох високопрофесійних юристів, які б фахово замінили адвоката чи склали йому гідну конкуренцію. Монополію адвокатів треба припиняти. Аналогічну думку висловлювали низка науковців.

Ще І. Фойницький свого часу зазначав, що монопольне заняття адвокатами захистом і представництвом інтересів у судочинстві необґрунтовано скорочує в суспільстві кількість осіб, здатних виконувати цю діяльність, і водночас утворює особливу касту, яка живе своїми традиціями, що вже становить небезпеку інтересам правосуддя.

З цим погоджується О. Баулін, який вважає, що у сфері кримінальної юстиції, особливо у досудових стадіях процесу, конкуренція юристів-практиків зводиться до конкуренції адвокатів, що, з одного боку, обмежує конституційні права кожної особи щодо вільного обрання захисника своїх прав, а з іншого – створює умови для певної монополії у наданні правових послуг. Він також зауважує, що, хоча чинне законодавство створило більш демократичний доступ юристів до адвокатури, яка нещодавно була напівзакритою «кастою», але монополія в будь-якій сфері суспільних відносин, а тим більше в таких специфічних правовідносинах, пов'язаних з обранням захисника у кримінальному судочинстві, є не досить демократичним чинником [7, с. 78–79].

Вченими наводяться приклади закордонного досвіду залучення захисників не адвокатів: «У Державі Ізраїль право особи на захист закріплено Законом «Про кримінальне судочинство Держави Ізраїль» (ст. 13), яким визначені процесуальні процедури призначення та заміни захисника, його правовий статус, випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному судочинстві (наприклад, у справах осіб віком до 16 років, які підозрюються у вчиненні злочину). Захисником може бути лише особа, яка має передбачену законодавством кваліфікацію, за винятком, якщо підозрюваний виявив бажання, щоб його права представляла конкретна особа. Також передбачаються процедури «обмеження у виборі захисника» (застосовується лише у разі, якщо Міністр оборони засвідчить у письмовій формі, що це необхідно в інтересах державної безпеки)» [7, с. 80–81].

Висновки. За результатами виконаного дослідження можна зробити висновки:

– під захистом у кримінальному провадженні треба розглядати поняття у трьох його значеннях: захист як кримінальна процесуальна функція (основний напрям кримінальної процесуальної діяльності підозрюваного, обвинуваченого (підсудного)

тощо – функція захисту); захист як вид правоохоронної діяльності, що певним чином реалізовується під час кримінального провадження (захист прав і законних інтересів всіх учасників, які потребують його; захист персональних даних, інформації; забезпечення безпеки тощо); надання правової допомоги адвокатом свідку, потерпілому та іншим, яку інколи (не зовсім вдало) іменують захистом.

– поняття «захист», «охорона», «правозахисна функція», «правоохоронна функція», «правозахисна діяльність», «правоохоронна діяльність» є дискусійними;

– поняття «захист» повинно бути чітко визначено та відмежовано від інших, схожих понять;

– ліквідація у кримінальному процесуальному законодавстві інституту захисників з числа інших фахівців у галузі права та запровадження адвокатської монополії є явищем негативним, бо відсутність конкуренції серед захисників це шлях до удорожчання послуг захисника, і як наслідок, ускладнення доступу до правової допомоги, а також загроза існування захисту у кримінальному провадженні;

– треба прийняти спеціальний закон, що визначить захисників з числа інших фахівців у галузі права, якими можуть бути особи з вищою юридичною освітою за кримінально-правовою спеціалізацією;

– фахівець у галузі права повинен пройти обов'язкову реєстрацію у відповідному реєстрі захисників з числа інших фахівців у галузі права, що й буде дозволом на здійснення захисту у кримінальному провадженні;

– адміністратором реєстру захисників з числа інших фахівців у галузі права може бути Міністерство юстиції України, яке й матиме право робити попередження такому захисникові або припинити його реєстрацію.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. Ст. 88.

2. Черненко А. П. Співвідношення понять захисту і правової допомоги у кримінальному процесі. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля*. 2015. № 1 (6). С. 115–121.

3. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 395 с.

4. Попелюшко В. О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2009. 502 с.

5. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України : підруч. 5-те вид., доп. і перероб. Київ : А.С.К., 2007. 848 с.

6. Волошанівська Т. В. Засада забезпечення права на захист у кримінальному провадженні в контексті європейських стандартів справедливого судового розгляду : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2019. 270 с.

7. Татаров О. Ю., Чернявський С. С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання. *Вісник кримінального судочинства*. № 2/2015. С. 77–84.

8. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.

9. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960. *Відомості Верховної Ради України*. 1961. № 2. Ст. 15.

10. Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 № 8. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03#Text.

11. Кучинська О. Забезпечення права на захист та кваліфіковану правову допомогу в кримінальному провадженні. *Юридична Україна*. 2012. № 4. С. 65–66.

Надійшла до редакції 11.03.2022

References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. St. 88. [in Ukr.].

2. Chernenko, A. P. (2015) Spivvidnoshennia poniat zakhystu i pravovoi dopomohy u kryminalnomu protsesi [Correlation between the concepts of protection and legal aid in criminal proceedings]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. Alfreda Nobelia*. № 1 (6), pp. 115–121. [in Ukr.].

3. Bakaianova, N. M. (2017) Funktsionalni ta orhanizatsiini osnovy advokatury Ukrainy [Functional and organizational bases of the bar of Ukraine] : dys. … d-ra yuryd. nauk : 12.00.10 / Nats. un-t «Odeska yurydycha akademiya». Odesa, 395 p. [in Ukr.].

4. Popeliushko, V. O. (2009) Funktsiia zakhystu v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy: pravovi, teoretychni ta prykladni problem [The function of protection in the criminal justice of Ukraine: legal, theoretical and applied problems] : dys. … d-ra yuryd. nauk : 12.00.09 / Kyyivs′kyy natsional′nyy un-t im.

Tarasa Shevchenka. Kyiv, 502 p. [in Ukr.].

5. Tertyshnyk, V. M. (2007) Kryminalno-protsesualne pravo Ukrainy [Criminal Procedure Law of Ukraine] : pidruch. 5-te vyd., dop. i pererob. Kyiv : A.S.K., 848 p. [in Ukr.].

6. Voloshanivska, T. V. (2019) Zasada zabezpechennia prava na zakhyst u kryminalnomu provadzhenni v konteksti yevropeiskykh standartiv spravedlyvoho sudovoho rozghliadu [Principle of ensuring the right to protection in criminal proceedings in the context of European standards of fair trial] : dys. … kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Nats. un-t «Odeska yurydychna academiya». Odesa, 270 p. [in Ukr.].

7. Tatarov, O. Yu., Cherniavskyi, S. S. (2015) Uchast zakhysnyka u kryminalnomu provadzhenni: problemy zakonodavchoho vrehuliuvannia [Defender's participation in criminal proceedings: problems of legislative settlement]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 2, pp. 77–84. [in Ukr.].

8. Loboiyko, L. M. (2014) Kryminalnyi protses [Criminal proceedure] : pidruch. Kyiv : Istyna, 432 p. [in Ukr.].

9. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] vid 28.12.1960. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 1961. № 2. Art. 15. [in Ukr.].

10. Pro zastosuvannia zakonodavstva, yake zabezpechuie pravo na zakhyst u kryminalnomu sudochynstvi [On the application of legislation that provides the right to protection in criminal proceedings] : Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 24.10.2003 № 8. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03#Text. [in Ukr.].

11. Kuchynska, O. (2012) Zabezpechennia prava na zakhyst ta kvalifikovanu pravovu dopomohu v kryminalnomu provadzhenni [Ensuring the right to protection and qualified legal assistance in criminal proceedings]. *Yurydychna Ukrayina*. № 4, pp. 65–66. [in Ukr.].

ABSTRACT

Anatoliy Chernenko, Anatoliy Shiyan. Problems of selection and involvement of a defense counsel in criminal proceedings. The authors have concluded the following:

– under protection in criminal proceedings, the concept should be considered in its three meanings: protection as a criminal procedural function (the main direction of the criminal procedural activity of the suspect, the accused, etc. is the protection function); protection as a type of law enforcement activity during criminal proceedings (protection of the rights and legitimate interests of all participants; protection of personal data, information; security, etc.); the provision of legal assistance by a lawyer to the witness, the victim and others, which is sometimes (not quite aptly) called protection.

– the concepts of "protection", "security", "human rights function", "law enforcement function", "human rights activities", "law enforcement activities" are debatable;

– the concept of "protection" should be clearly defined and delimited from other concepts;

– the elimination in the criminal procedural legislation of the institute of defenders from among other specialists in the field of law and the introduction of a lawyer's monopoly is a negative phenomenon, since the lack of competition among defenders leads to an increase in the cost of their services, and as a result, complicating access to legal assistance, as well as to the threat of the existence of protection in criminal proceedings;

– it is necessary to adopt a special law defining defenders from among other specialists in the field of law, which may be persons with a higher legal education in criminal law specialization;

– a specialist in the field of law must be registered in the relevant register of defense, which will be his admission to the defense in criminal proceedings;

– the Ministry of Justice of Ukraine may be the administrator of the register of defense lawyers from among other specialists in the field of law, which will have the right to warn such a defense attorney or terminate his registration.

Keywords: *protection; defender; advocate; another specialist in the field of law; register of defenders from among other legal professionals*.